

Plan för ökad digital tillgänglighet

Typ av dokument	Plan
Beslutad av	Rektor
Beslutsdatum	2021-06-03
Dnr	SU FV-0737-21
Giltighetstid	2021-06-03 - tillsvidare
Ersätter dokument	
Ansvarig förvaltningsavdelning	Ledningssekretariatet
Ansvarig handläggare	Ulf Nyman

Beskrivning:

Lagen om tillgänglighet till digital offentlig service ställer ökade krav på att tillgänglighetsanpassa digitalt material på universitetets webbplats.

Planens syfte är att skapa ökad förståelse för tillgänglighetsarbete, visa på målsättning för Stockholms universitet och att hitta en fungerande organisation för arbetet.

Inledning

Vad är tillgänglighet?

Tillgänglighet handlar om att alla människor, oavsett förmåga, ska kunna delta i samhället på ett självständigt sätt. Det innebär allt från att kunna röra sig och orientera sig i den fysiska miljön till att ta till sig information och utföra tjänster, men även att bli väl bemött och ha möjlighet att kommunicera på egna villkor.

Digital tillgänglighet handlar om att ta hänsyn till människors olikheter när man designar och utvecklar digitala tjänster. Det som planeras och formges av människor, för att användas av människor, ska fungera för alla människor. Väl fungerande tillgänglighet tänker man i allmänhet inte på och är inte till nackdel för någon; icke fungerande tillgänglighet blir dock väldigt kännbart för dem som har någon form av funktionsnedsättning.

Syftet med digital tillgänglighet är att ingen ska hindras från att använda offentlig digital service och tjänster på grund av funktionsnedsättning. Digital information och tjänster ska därför vara möjliga att använda:

- utan synförmåga
- med nedsatt syn
- med nedsatt färgseende
- utan hörsel
- med nedsatt hörsel
- utan röstförmåga
- med nedsatt finmotorik eller styrka
- med nedsatt rörlighet
- med känslighet för flimmer
- med kognitiv nedsättning

Viktigt att ha i åtanke är att funktionsnedsättningar kan vara såväl permanenta som periodvisa eller situationsstyrda. En undertextad film blir tillgänglig inte bara för personer med permanent hörselskada, utan ökar tillgängligheten även för personer som till exempel tittar på filmen i en bullrig miljö, har koncentrationssvårigheter eller inte har svenska som förstaspråk. På samma sätt hjälper ökad kontrast mellan bakgrund och text på en webbsida eller i ett dokument inte bara den med synskada utan också den där solljus försvårar läsbarheten på en skärm. God tillgänglighet är därför ofta till fördel för många fler än man i förstone tänker på.

Lagen om tillgänglighet till digital offentlig service (DOS-lagen)

Den 23 september 2018 trädde EU:s webbtillgänglighetsdirektiv i kraft (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/?uri=CELEX%3A32016L2102>).

I Sverige genomfördes direktivet 1 januari 2019 genom ikraftträdandet av lagen om tillgänglighet till digital offentlig service (https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-20181937-om-tillganglighet-till-digital_sfs-2018-1937)

Myndigheter, landsting, kommuner och andra aktörer som klassas som offentligrättsliga organ, d.v.s. aktörer som anses vara en upphandlande myndighet, ska (med några undantag) uppfylla kraven som ställs upp i lagen. Även vissa privata aktörer som utför tjänster med offentlig finansiering lyder under dessa krav.

De aktörer som omfattas ska, i grova drag:

1. Utforma sina webbplatser, appar och dokument som sprids via dessa, och så långt det är möjligt även innehåll som sprids via tredje part (exempelvis sociala medier), så att de är möjliga att uppfatta, hanterbara, begripliga och robusta.
2. Erbjudna användare möjlighet att påtala brister i förhållande till ovanstående och begära att få det åtgärdat, och möjlighet att begära ut information som undantagits i punkt 1.
3. Regelbundet publicera en tillgänglighetsredogörelse som redovisar hur man uppfyller punkt 1 och innehåller länk till kommentarsfunktionen som beskrivs i punkt 2 ovan, samt länk till Myndigheten för digital förvaltning (DIGG) som har tillsynsansvar.

DIGG definierar en webbplats som en eller ett antal webbsidor som hålls samman på något sätt, till exempel genom något av följande kriterier:

- samma domännamn
- gemensamt utseende
- något systematiskt sätt att navigera mellan sidorna.

När en webbplats eller app ska uppfylla kraven så gäller det även innehåll som inte är webbsidor men som distribueras via denna, exempelvis PDF-filer, filmer eller ljudklipp. Äldre dokument (som offentliggjorts före den 23 september 2018) undantas från kraven, såvida de inte behövs för att ”genomföra de aktiva administrativa förfaranden som följer av den berörda myndighetens uppgifter”; till detta räknas exempelvis blanketter som fortfarande används.

Digital tillgänglighet på Stockholms universitet

Målsättning för Stockholms universitet

Den nya lagen om tillgänglighet till offentlig digital service medför högre ställda krav på hur universitetet ska använda och kommunicera via digitala tjänster såsom webb och lärplattformar. Det kräver extra eftertanke kring arbetssätt och hur man delar undervisningsmaterial, forskningsinformation och kommunicerar med studenter, medarbetare, och det övriga samhället.

Stockholms universitet ska så långt möjligt ha ett användarfokus snarare än ett fokus på regelverket. Man ska således inte primärt söka en acceptabel lägstanivå och se hur de givna kraven enklast möjligt kan uppfyllas. Istället behöver man acceptera de beslut som fattats, samarbeta inom alla nivåer i verksamheten med att utveckla arbetssätt och verktyg enligt de nya kraven och se det som kvalitetshöjande åtgärder.

De ändrade förutsättningar som den nya lagen för med sig är inget som kommer att vara övergående. Istället för att leta efter snabba och enkla lösningar behöver universitetet utifrån dessa nya förutsättningar titta brett för att skapa ett hållbart och långsiktigt arbete. Att göra universitetets digitala offentliga service tillgänglig är en fördel för alla, och inte bara en förutsättning för att inkludera vissa grupper.

I Web Content Accessibility Guidelines (WCAG) 2.1 visas på tre nivåer av tillgänglighet inom olika områden. En tekniskt uttryckt målsättning för Stockholms universitet är att i ett första steg nå upp till minimikravet på nivå AA i WCAG 2.1, men ha en ambition att inom de närmaste 3-5 åren förflytta sig till att nå nivå AAA i den utsträckning som ekonomi och teknik tillåter. (Länk till WCAG 2.1: <https://www.w3.org/TR/WCAG21/>)

På ett praktiskt plan innebär de nya kraven att allt innehåll som är text behöver vara i ett tillgängligt format, så att exempelvis uppläsningsverktyg klarar att hantera det med gott resultat.

På samma sätt måste allt innehåll som inte är text, dvs bilder, film, animeringar och ljudinspelningar, i tillägg beskrivas i text. Det innebär att universitetet bland annat måste:

- texta inspelad rörlig media (video, ljud, animationer)
- erbjuda alternativ om en inspelning enbart består av ljud eller video, till exempel transkriptioner av tal samt syntolkning av visuell information.
- lägga in s.k. alternativtexter som beskriver/förklarar bilder, diagram, etc.

Enligt lagen omfattas inte direktsändningar av kravet på textning, däremot om direktsändningen sparas och ska kunna ses i efterhand är den att betrakta som inspelning

enligt ovan. Detta undantag från lagkraven ska däremot inte vara ett skäl till att inte spara direktsändningar. Sparade inspelade direktsändningar bidrar till en ökad inkludering.

Parallellt med en hög ambitionsnivå är det även viktigt med en insikt om att tillgänglighetsarbetet inte är binärt, d.v.s. allt eller inget, utan en process där vi rör oss mot ett mål. På sikt är målet att tillgänglighetsanpassa allt material, men relevant information bör publiceras även i fall då tillgänglighetsanpassningen haltar.

I förordningen (2018:1938) om tillgänglighet till digital offentlig service står det att lagen inte är tillämplig på ”innehåll på webbplatser som endast är tillgängliga för slutna grupper och inte för allmänheten som sådan, som offentliggjorts före den 23 september 2019 fram till dess att sådana webbplatser genomgår en omfattande översyn”. Här har en fråga varit om lärosätenas lärplattformar ska ses som en del i detta undantag, och inom SUHF pågår arbete med att ta fram rekommendationer för en lärosätessammanslagning av detta. Stockholms universitet menar att lärplattformar på sikt bör omfattas av tillgänglighetskraven, men att vägen dit med nödvändighet tar tid. Ett klokt användande av tillgängliga resurser i syfte att hitta en god balans mellan pedagogiskt utvecklingsarbete och tillgänglighet i lärplattformarna är därför av stor vikt.

Vilka berörs?

Webb och digitala tjänster är en stor och viktig del av Stockholms universitets verksamhet, och därför kommer webbtillgänglighetsarbetet att beröra många medarbetare, såväl inom kärnverksamheten som inom det lokala och centrala verksamhetsstödet.

På ett direkt plan berörs de medarbetare som skriver, producerar och/eller publicerar material för webben, eller de system och tjänster som nås via webben. Oavsett om det är utbildningsmaterial riktat till nuvarande studenter, forskningspresentationer riktade till en intresserad allmänhet, information riktat till potentiella studenter eller styrdokument avsedda för universitetsinternt bruk behöver det vara tillgängligt. Exempel på berörda är således:

- verksamhetsansvariga/chefer (som planerar och prioriterar verksamheten och budget)
- lärare (som producerar utbildningsmaterial för webben)
- forskare (som skriver och producerar material för webben)
- kommunikatörer (som skriver och publicerar webbsidor)
- administratörer (som producerar dokument för webben).

Utöver det direkta arbetet med att producera och publicera innehåll kommer arbetet med webbtillgänglighet även beröra dem som bistår med stöd av olika slag. Det handlar till exempel om praktiskt stöd i hur man skapar ett tillgängligt PDF-dokument eller hur man gör för att undertexta en film, men det kan också handla om pedagogiskt stöd för lärare.

Vid sidan om detta kommer tillgänglighetskraven även att påverka exempelvis design och kodning av webbplatser. För att uppnå en hög tillgänglighet behövs ett integrerat

förbättringsarbete göras som innefattar god design av såväl informationsarkitektur och användargränssnitt (inklusive navigation) samt utveckling av teknik (till exempel bättre skriven kod).

Upphandling och inköp är ytterligare ett område där tillgänglighetsaspekter påverkar kravställningar och uppföljningar. Enligt LOU måste skall-krav på tillgänglighet enligt WCAG 2.1 finnas med i upphandlingsunderlaget. Universitetet bör därför ha en process för att utvärdera att de upphandlade systemen faktiskt uppfyller kraven enligt WCAG 2.1 och inte nöja sig med att leverantören bockat i rutan i svaret på upphandlingen.

Mycket av aktivt arbete kring digital tillgänglighet pågår redan idag, till exempel på Kommunikationsavdelningen, IT-avdelningen och flera ämnesinstitutioner, men arbetet behöver hitta en tydligare struktur och systematik.

Behov, åtgärder och organisation

Utvecklingsområden

Efter en initial kartläggning under hösten 2020 är den sammantagna bilden att det generellt på Stockholms universitet idag finns en låg medvetenhet om webbtillgänglighetsdirektivets innehåll och syfte, och hur direktivet berör arbete vid universitetet. Låg förståelse riskerar i sin tur att skapa motstånd och hinder för den förändring av synsätt och arbetssätt som behöver komma till stånd för att tillgänglighetsanpassning ska bli en naturlig del av den löpande verksamheten.

Bristande kunskap och osäkerhet om vad som gäller och vem som har mandat att fastställa detta, kan även skapa en överdriven försiktighet vid användning av digitala medier, verktyg och tjänster, vilket i sin tur hämmar digitaliseringen i stort.

Vid sidan om detta finns också en okunskap och osäkerhet kring hur man handgripligen arbetar med tillgänglighetsanpassning av digitalt material. Förbättrad kunskap skulle sannolikt positivt påverka såväl mängden tillgängliggjort material som kvaliteten på det.

På Stockholms universitet finns idag inte heller ett tydligt ägandeskap för frågan om digital tillgänglighet eller en samlad instans dit man kan vända sig för frågor eller praktiskt stöd. Det finns därför en risk för att frågor hamnar mellan stolarna eller att samma frågor hanteras på flera ställen.

Åtgärder

Som svar på de utvecklingsområden som nämns i rubriken ovan är det ett antal åtgärder som behöver vidtas. Medvetenheten och kunskapen behöver öka, lathundar och praktiska anvisningar behöver tas fram, och en organisation för arbetet behöver tydliggöras.

Eftersom stödet för tillgänglighetsarbetet kräver ett brett spektrum av expertis och arbete är det inte rimligt att allt ansvar ligger inom ramen för en och samma förvaltningsavdelning. Det finns därför behov av att inrätta en tvärorganisatorisk nod där flera av universitetets förvaltningsavdelningar ingår. Där det är möjligt bör noden även dra nytta av den expertkompetens som finns inom kärnverksamheten, t.ex. hos Tolk- och översättarinstitutet eller Centrum för universitetsläroinrättningar.

Nodens uppdrag bör vara att samordna och driva tillgänglighetsarbetet, vara en samlad stödfunktion och ett forum för diskussion och erfarenhetsutbyte både i det praktiska arbetet kring t.ex. gränsdragningsfrågor, prioriteringar och kvalitetsnivåer, och i att skapa en långsiktigt hållbar förvaltning för det löpande arbetet. Påpekas bör att nodens uppdrag ligger i att *ge stöd* i arbetet med digital tillgänglighet; noden är således inte en funktion för faktiskt

tillgänglighetsgörande av material, utan detta ansvar ligger på respektive institution eller förvaltningsavdelning.

Arbetet i den tvärorganisatoriska noden kommer, åtminstone inledningsvis, att samordnas av Kommunikationsavdelningen. Att under en begränsad period kunna bedriva ett intensifierat arbete av projektkaraktär ses som nödvändigt för att hitta former och rutiner för det framtida löpande arbetet.

Att det behövs en högre grad av central samordning av tillgänglighetsarbetet betyder dock inte att allt tillgänglighetsarbete bör samordnas centralt. Parallellt med arbetet inom ramen för noden behöver därför förvaltningsavdelningar separat arbeta vidare i sina respektive delar, så att arbetet inte stannar av.

Nodens och avdelningarnas uppdrag

I nodens uppdrag ingår att:

- samordna verksamhetens insatser och lyfta fram övergripande behov.
- bygga upp/förändra attityd/förhållningssätt genom information och kompetensutveckling, såväl brett som för specifika målgrupper.
- samordna, ta fram och kommunicera SU-anpassade praktiska anvisningar och lathundar.
- testa, utvärdera, förfina arbetsprocesser, verktyg och organisation.
- omvärldsbevaka
- bygga upp och synliggöra universitetets samlade tillgänglighetskompetens
- driva och/eller samordna framtagande av rutiner för att säkerställa tillgänglighetsperspektivet i olika verksamhetsprocesser
- lägesuppföljning/-utvärdering.

Respektive avdelnings uppdrag

Kommunikationsavdelningen ska:

- ha en samordnande roll för nodens arbete
- leda och koordinera kommunikation och information i syfte att öka medvetenheten samt samverka med andra relevanta avdelningar för att nå ut till alla målgrupper (chefer, lärare, forskare m.fl.)
- inventera och följa upp tillgänglighetsredogörelser, samt ge institutionerna stöd i att ta fram och följa upp på lokal nivå
- ta fram tillgänglighetsanpassade Office-mallar och tillhörande anvisningar/lathundar, samt information/kommunikation kring detta

Personalavdelningen ska:

- säkerställa introduktion till digital tillgänglighet i utbildningar för t.ex. nya medarbetare, chefer, arbetsmiljöombud och andra relevanta roller där Personalavdelningen ansvarar för kursutbudet.

CeUL ska:

- ansvara för utbildning och stöd till lärare i fråga om utformning och tillgänglighetsanpassning av undervisning och undervisningsmaterial.
- samverka med Studentavdelningen kring pedagogisk tillgänglighetskompetens och stöd till lärare (t.ex. kring hur tolkning och textning fungerar pedagogiskt).

Studentavdelningen ska:

- handlägga ärenden om riktat pedagogiskt stöd till studenter med varaktig funktionsnedsättning
- ge riktat IKT-pedagogiskt stöd till studenter med funktionsnedsättning
- ge konsultativt stöd till institutioner i frågor som rör riktat pedagogiskt stöd till studenter med varaktiga funktionsnedsättningar
- ge konsultativt stöd till institutioner i frågor som rör teckenspråkstolkning och skrivtolkning.

Rektors kansli ska:

- bistå med juridiskt och annat stöd i bedömning av olika sakfrågor.

IT-avdelningen ska i samråd med inköpssektionen, och tillsammans med berörda avdelningar:

- ansvara för och samverka kring att säkerställa tillgänglighetskrav vid utveckling och upphandling av verktyg och tjänster som ska erbjudas centralt så att de lever upp till lag och förordning (gäller allt från webbmallar, Office-mallar, undervisningsverktyg till undertextningsverktyg och tjänster)
- ansvara för att rekommenderade tredjepartsverktyg/resurser uppfyller lag och förordning och kommunicera tydligt vad som gäller för användning av dessa.

IT-avdelningen ska:

- inventera anpassningsbehov i alla tillhandahållna tjänster och kommunicera detta i relevanta delportföljer som fattar beslut om budget och förvaltningsplaner.
- i samråd med Kommunikationsavdelningen ansvara för förbättringsarbete gällande design av informationsarkitektur och användargränssnitt.
- ta fram och underhålla utvecklingsprocesser som stödjer tillgänglighet.
- tillhandahålla digitala hjälpmedel och studieverktyg.